

Олександр Вікторович ШВЕЦЬ

кандидат економічних наук, докторант, Міжнародний університет бізнесу і права

ORCID ID: 0000-0002-8619-7371

E-mail: alex_shves@ukr.net

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ
МІГРАЦІЇ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТЕКСТ**

Швець, О. В. Теоретико-методологічні засади розвитку міжнародної трудової міграції: соціально-економічний контекст [Текст] / Олександр Вікторович Швець // Український журнал прикладної економіки. – 2020. – Том 5. – № 4. – С. 32–42. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. У статті встановлено, що ефективне залучення та використання кваліфікованих трудових ресурсів є одним з ключових факторів економічного зростання країни. Багатофакторний вплив міграції на соціально-економічне становище країни вимагає постійного удосконалення системи регулювання міжнародної трудової міграції задля отримання соціально-економічних переваг від участі держави у міграційних процесах тощо.

Метою дослідження, попри наявність необхідного теоретико-методологічного базису та понятійного апарату досліджуваної проблематики, є подальше теоретичне обґрунтування, розробка науково-методичних засад і практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення системи регулювання міжнародної міграції економічно активного населення в умовах глобалізації.

Результати. Визначено, що економічна категорія «міжнародна трудова міграція» є безпосереднім проявом існування міжнародного (світового) ринку праці, який розвивається внаслідок нерівномірності розподілу трудових ресурсів між країнами. Встановлено основні причини інтенсифікації міграційних процесів у світовому господарстві. Надано трактування поняття трудової міграції як переміщення персоналу за кордони окремих територій всередині країни чи за її межами, обумовлене зміною місця зайнятості та проживання. Як суспільне явище міграція включає в себе три параметри: зміну особою координат свого місцезнаходження (фактор мобільності), наміри особи покращити свій матеріальний і соціальний стан (фактор потреби) і намагання особи облаштуватися на новому місці і вважати його своєю «другою батьківщиною» (фактор стабільності). Визначено в залежності від класифікаційних критеріїв базові види трудової міграції. При цьому чинники, що зумовлюють трудову міграцію персоналу, за джерелом виникнення можна поділити на внутрішні (ендогенні) і зовнішні (екзогенні). Досліджено основні мотиви виїзду громадян за кордон з метою працевлаштування.

Висновки. Обґрунтовано позитивні та негативні наслідки міжнародної міграції економічно активного населення. Визначено сфери зайнятості українських трудових мігрантів за кордоном.

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, міжнародна трудова міграція, трудовий мігрант, міграційна політика, економічна активність населення, державне регулювання.

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF INTERNATIONAL LABOR
MIGRATION DEVELOPMENT: SOCIO-ECONOMIC CONTEXT**

Abstract

Introduction. *The article states that the effective attraction and use of skilled labor is one of the key factors of economic growth. The multifactorial impact of migration on the socio-economic situation of the country requires constant improvement of the system of regulation of international labor migration in order to obtain socio-economic benefits from state participation in migration processes and so on.*

The purpose of the study, despite the necessary theoretical and methodological basis and conceptual apparatus of the studied issues, is further theoretical substantiation, development of scientific and methodological principles and practical recommendations aimed at improving the system of international migration of economically active population in globalization.

Results. *It is determined that the economic category "international labor migration" is a direct manifestation of the existence of the international (world) labor market, which is developing due to the uneven distribution of labor resources between countries. The main reasons for the intensification of migration processes in the world economy have been identified. The interpretation of the concept of labor migration as the movement of personnel outside certain territories within the country or abroad, due to a change of place of employment and residence. As a social phenomenon, migration includes three parameters: a person's change of coordinates of their location (mobility factor), a person's intentions to improve their financial and social status (need factor) and a person's attempt to settle in a new place and consider his/her "second home" (stability factor). The basic types of labor migration are determined depending on the classification criteria. In this case, the factors that determine the labor migration of personnel, according to the source, can be divided into internal (endogenous) and external (exogenous). The main motives for citizens to go abroad for employment have been studied.*

Conclusions. *The positive and negative consequences of international migration of the economically active population are substantiated. The areas of employment of Ukrainian labor migrants abroad have been identified.*

Key words: *migration, migration processes, international labor migration, labor migrant, migration policy, economic activity of the population, state regulation.*

JEL classification: J21

Вступ

Значні геополітичні трансформації справляють вплив на всі без винятку аспекти життя суспільства, зокрема й на міграційні процеси. Інтенсивність, характер, спрямованість міграцій населення України кардинально змінилися після розвалу СРСР та здобуття незалежності, завдяки чому країна відкрилася для світу, а її громадяни набули право на свободу пересування. Підписання Угоди про асоціацію та шлях до безвізового режиму між Україною та ЄС спричинили проведення низки важливих реформ у сфері міграційного менеджменту. Водночас, анексія Криму та збройний конфлікт на Донбасі обумовили масштабні вимушені переміщення населення, глибоку економічну кризу та інтенсифікацію трудової міграції.

Розвиток глобалізаційних процесів у світовій економіці дозволяє узгоджувати попит та пропозицію на персонал незалежно від країни походження працівника і призводить до виникнення явища міжнародної трудової міграції. Досвід високорозвинених країн показує, що ефективне залучення та використання

кваліфікованих трудових ресурсів є одним з ключових факторів економічного зростання країни [1]. Натомість міграція низькокваліфікованих працівників, які не є дефіцитними для економіки країни, призводить до збільшення безробіття серед місцевого населення, зниження заробітної плати в галузі та зростання соціального напруження. Багатофакторний вплив міграції на соціально-економічне становище країни вимагає постійного удосконалення системи регулювання міжнародної трудової міграції задля отримання соціально-економічних переваг від участі держави у міграційних процесах тощо.

Важливі теоретичні та практичні аспекти регулювання міграції кваліфікованих кадрів покладені в основу досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема вчених О.В. Кислициної, І.І. Кукурудзи, Е. Лібанової, О.А. Малиновської, О.А. Мельниченка, О.В. Нагорнової, О.Р. П'ятковської, А. Румянцевої, С. Семикіної та ін. Проте, попри беззаперечні досягнення дослідників, недостатньо вивченими залишаються концептуальні засади і критеріальні підходи до прогнозування обсягів міграції кваліфікованих трудових мігрантів. Подальшого опрацювання вимагають методичні підходи до оцінювання масштабів потенційної міграції кваліфікованих кадрів, які б відображали стан міграційних настроїв населення та дозволили спрогнозувати обсяги та напрями міграційних потоків для ефективного регулювання міграційних процесів.

Мета та завдання статті

Попри наявність необхідного теоретико-методологічного базису та понятійного апарату досліджуваної проблематики існує необхідність подальшого теоретичного обґрунтування, розробки науково-методичних засад і практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення системи регулювання міжнародної міграції економічно активного населення в умовах глобалізації через дослідження теоретичних основ глобалізації, визначення сутності та дослідження стану та тенденцій міжнародної міграції кваліфікованих кадрів, діагностику соціально-економічних наслідків трудової міграції в Україні та світі тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження

Міжнародна міграція робочої сили набула значного поштовху в кінці ХХ – на початку ХХІ століття і стала одним з найбільш характерних проявів процесу інтеграції національних економік, зростання взаємозв'язку і взаємозалежності між країнами, що відомий у науковій літературі під назвою глобалізація.

Термін «міграція» походить від латинського слова, що означає переміщення, переселення. Вперше поняття «міграція» вводить у науковий вжиток у 1885 році англійський учений Е. Равенштейн у статті «Закони міграції» [2]. Автор визначає масштаби та тренди міграції у Великобританії, наводить власну класифікацію мігрантів, визначає основні групи чинників, що впливають на прийняття особою рішення про міграцію.

Як економічна категорія міжнародна трудова міграція є безпосереднім проявом існування міжнародного (світового) ринку праці, який розвивається внаслідок нерівномірності розподілу трудових ресурсів між країнами. Персонал залучається в країни, де попит на робочу силу відповідного рівня освіти та з необхідними навичками й професійними компетенціями перевищує її пропозицію. У випадку, коли працівник не може реалізувати власний потенціал, він прагне до переміщення в країну, де існує вільне робоче місце, що відповідає рівню його професійної компетенції. Якщо країна не може забезпечити відповідними робочими місцями працівників на національному ринку праці, виникає явище відтоку персоналу.

Інтенсифікація міграційних процесів у світовому господарстві зумовлена кількома причинами [3, с. 146; 4, с. 367; 5, с. 143]:

1) тенденцією до збільшення контрасту у рівнях економічного і соціального розвитку країн-експортерів і країн-імпортерів робочої сили і населення;

---

2) зростанням міжнародного руху капіталу і функціонування транснаціональних корпорацій, які сприяють з'єднанню робочої сили і капіталу;

3) демографічною кризою в розвинутих країнах, що виявляється в скороченні кількості працездатних осіб і збільшенні людей похилого віку;

4) наявністю великої кількості непрестижних робочих місць у сфері послуг, охороні здоров'я, будівництві, сільському господарстві тощо, на які корінні жителі йдуть неохоче;

5) наявністю і насиченістю інформаційних зв'язків між країнами або їх відсутністю;

б) міжнаціональними, релігійними, політичними проблемами тощо.

У наукових працях, нормативних документах можна знайти різні трактування поняття трудової міграції. У найбільш загальному розумінні трудова міграція населення розглядається як переміщення персоналу за кордони окремих територій всередині країни чи за її межами, обумовлене зміною місця зайнятості та проживання. Як суспільне явище міграція включає в себе три параметри: зміну особою координат свого місцезнаходження (фактор мобільності), наміри особи покращити свій матеріальний і соціальний стан (фактор потреби) і намагання особи облаштуватися на новому місці і вважати його своєю «другою батьківщиною» (фактор стабільності).

Поняття трудового мігранта можна знайти у тлумаченнях міжнародних організацій з дослідження та регулювання міграційних процесів. Міжнародна організація з міграції визначає трудову міграцію в аспекті виїзду в іншу країну на постійне місце проживання з метою найму на роботу. Термін «міграція» фахівці Міжнародної організації з міграції застосовують як до окремих осіб, так і до членів сімей, що переїжджають до країни або регіону з метою покращення їх матеріальних або соціальних умов проживання та поліпшення перспектив для себе та членів сім'ї. Рекомендація Організації Об'єднаних Націй зі статистики міжнародної міграції визначає мігранта як особу, яка проживала в іноземній країні протягом більш ніж одного року, незалежно від причин, з власної волі або примусово. При такому визначенні ті, хто приїжджає на більш короткі періоди, себто туристи або бізнесмени, вважатися мігрантами не будуть. Проте, загальний термін включає певні види короткострокових мігрантів, таких як сезонні сільськогосподарські робітники [6, с. 14-15].

У Європейській конвенції про правовий статус трудящих-мігрантів визначення трудового мігранта трактується з боку правової можливості його зайнятості у певному регіоні та означає громадянина однієї країни, якому інша країна дозволила перебувати на її території для здійснення оплачуваної роботи [7, с. 1].

За визначенням інституту демографії та соціальних досліджень Національної академії наук України під трудовою міграцією слід розуміти переміщення у просторі, що здійснюються індивідами з метою підвищення рівня життя на основі більш вигідного використання власної робочої сили без зміни постійного місця проживання [8, с. 8].

Я. Волоско поруч із поняттям трудової міграції виділяє пов'язану з нею міграцію економічну. Економічна міграція – це переселення мешканців із соціально-економічних причин, унаслідок погіршення умов життя і праці, які призводять до бідності та злиденності широких мас, водночас спричиняючи масове розшарування в суспільстві, що створює підґрунтя для поляризації та протистояння, конфліктів і суперечностей [9, с. 23].

Залежно від класифікаційних критеріїв виділяють такі види трудової міграції (табл. 1). Чинники, що зумовлюють трудову міграцію персоналу, за джерелом виникнення можна поділити на внутрішні (ендогенні) і зовнішні (екзогенні).

Основним ендогенним чинником міжнародної трудової міграції вважають відносний рівень доходу працівника порівняно з рівнем оплати праці в інших країнах, в які може бути здійснено трудову міграцію, а також невідповідності між рівнем оплати праці та фактичною вартістю життя в країні вибуття.

Таблиця 1. Види трудової міграції

Класифікаційний критерій	Вид	Сутність
За термінами	Постійна	Без повернення працівника
	Тимчасова	На визначений термін з поверненням працівника на батьківщину
	Маятникова	Регулярний рух з дому на місце роботи чи навчання за межі свого населеного пункту
	Сезонна	Переміщення працівників на місце роботи в певні періоди року з наступним поверненням
За напрямом переміщення	Еміграція	Виїзд з країни
	Імміграція	В'їзд в країну
	Реєміграція	Повернення емігрантів на батьківщину
За характером	Пряма	Переміщення з працевлаштуванням компанії, де мігрант раніше не працював
	Опосередкована	Переміщення на іншу територію з працевлаштуванням у рамках однієї компанії
За формою трудової угоди	Індивідуальна	Переміщення однієї особи
	Колективна	Переміщення групи осіб
За формою реалізації	Суспільно організована	За участю державних і громадських організацій на їх організаційно-економічній підтримці
	Неорганізована	Проводиться силами і за кошти самих мігрантів без матеріальної і організаційної підтримки зовні
За статусом у країні призначення	Асиміляційна	З наданням громадянства приймаючої країни
	Неасиміляційна	Без надання громадянства приймаючої країни
За ступенем легальності та можливостями статистичного обліку	Офіційна	Переміщення з декларуванням мети участі у трудовій діяльності та легальне працевлаштування в приймаючій країні
	Неофіційна легальна	Переміщення з декларуванням туристичних цілей з наступним працевлаштуванням та реєстрацією в країні-реципієнті
	Нелегальна	Переміщення з наступною незареєстрованою трудовою діяльністю
	Міграція жертв злочинних угруповань	Зайнятість протиправною діяльністю за кордоном не з власної волі

Джерело: складено автором за даними [3, с. 146-149; 8, с. 24].

Серед найважливіших екзогенних чинників дослідники називають [10, с. 102-103; 11, с. 4]: міждержавні відмінності у рівнях життя населення, доходів та продуктивності праці; міждержавні відмінності у рівнях зайнятості та безробіття, структурі попиту та пропозиції робочої сили; міжнародний рух капіталу та транснаціоналізацію виробництва; розвиток та зниження вартості транспортного сполучення і комунікацій; демографічні особливості країн вибуття та прибуття (статеві-вікова структура населення та його чисельність); політичне, правове, екологічне та етнічно-культурне становище країн.

В свою чергу, серед екзогенних чинників вирізняють неекономічні та економічні. До неекономічних чинників належать політико-правові, релігійні, етнічні, екологічні, освітньо-культурні та психологічні чинники. До економічних факторів слід віднести наявність країн із різним рівнем соціально-економічного розвитку, що викликає переміщення робочої сили з бідних країн до країн з високим рівнем життя; стан національного ринку праці; зростання масштабів міграції капіталу, функціонування транснаціональних корпорацій тощо [12, с. 1].

До основних мотивів виїзду громадян за кордон з метою працевлаштування відносять [13, 14]:

- 1) поліпшення житлових умов та задоволення життєвих потреб;
- 2) заробіток коштів для сплати навчання дітей;
- 3) отримання дозволу на постійне проживання в іншій країні;
- 4) розширення фахового досвіду;

- 5) створення своєрідної «суспільної моди» на заробітчанство;
 6) підвищення свого соціального статусу за рахунок розширення партнерських контактів.

Таблиця 2. Позитивні наслідки міжнародної міграції економічно активного населення

Сфера відносин	Країна вибуття	Країна прибуття
Економічна	Зменшення рівня безробіття	Зростання внутрішнього попиту на товари і послуги, зменшення дефіциту персоналу
Освітньо-наукова	Напрацювання ділових зв'язків, міжособистісних контактів емігрантів з провідними науковцями, поступова інтеграція науковців до світового науково-технічного й освітнього товариства	Економія на витратах на освіту та підготовку кадрів, участь у формуванні міжнародних професійних та наукових співтовариств
Соціально-демографічна	Підвищення рівня добробуту сімей мігрантів	Розширення соціальних зв'язків, вирішення демографічного питання «старіння нації»
Валютно-фінансова	Додаткові надходження у формі грошових переказів мігрантів на батьківщину	Можливість ефективної реалізації мігрантами валютних та фінансових цінностей у країні прибуття
Податкова	Додаткові надходження у формі податків від діяльності фірм-посередників	Додаткові надходження у формі податків від діяльності підприємців-нерезидентів
Інвестиційна	Розширення форм і напрямів інвестування за рахунок збільшення надходжень домогосподарств	Приплив капіталу та створення нових робочих місць при міграції підприємців, що здійснюють підприємницьку діяльність на території країни
Інноваційно-технологічна	Підвищення кваліфікації персоналу за кордоном, що сприяє припливу на батьківщину нових ідей, технологій, розробок	Обмін знаннями, приплив капіталу, ідей та розробок, що призводять до підвищення конкурентоспроможності національної продукції
Культурна	Формування нових інтегрованих культурних цінностей та удосконалення професійної етики	Формування нових інтегрованих культурних цінностей та удосконалення професійної етики

Джерело: складено автором за даними [15, с. 27; 16, с. 24; 17; 10, с. 108-109; 18, с. 6].

Оцінюючи специфіку трудової міграції українців, потрібно брати до уваги перспективи її розвитку. Спираючись на опитування, що проводилися в Україні останні декілька років, соціологи дійшли висновку, що велика кількість українців виїжджають за кордон на постійне проживання. Особливо це притаманно тим, хто вже мав досвід трудової міграції. До того ж все частіше українці залучають до виїзду за кордон своїх дітей. Міграція кваліфікованого персоналу, як і будь-яке соціально-економічне явище, прямо чи опосередковано впливає на економічний розвиток країни. Характер впливу міграційних потоків на демографічну ситуацію та стан трудових ресурсів залежить і від кількісного, і від якісного складу мігрантів, причому наслідки міграції населення оцінюються і з боку вибуття, і з боку прибуття (табл. 2) [9, с. 24].

Країни призначення значною мірою вииграють від трудової міграції, оскільки мігранти часто закривають критичні прогалини на ринку праці, створюють робочі місця, виступаючи підприємцями, сплачують податки та внески на соціальне забезпечення. Позитивний ефект від міграції кваліфікованих кадрів проявляється також у формі обміну знаннями, припливу капіталу, формуванні міжнародних професійних співтовариств, що сприяє перетворенню проблеми відтоку кваліфікованого персоналу у явище тиражування знань [19, с. 2].

Залучення кваліфікованих кадрів підвищує конкурентоспроможність виробництва приймаючої країни шляхом впровадження досягнень розвитку науки і технологій, а у випадку міграції низькокваліфікованої робочої сили дозволяє зменшити витрати на виробництво продукції. Залучення фахівців з-за кордону призводить до економії коштів на підготовку відповідних фахівців. Крім того, зростання кількості

населення приймаючої країни за рахунок міграційного приросту також призводить до зростання внутрішнього попиту на товари і послуги в приймаючій країні.

Країни вибуття отримують позитивний ефект від міжнародної трудової міграції у вигляді зменшення безробіття, притоку іноземної валюти як наслідку грошових переказів мігрантів, податків з діяльності фірм-посередників, які пропонують послуги з працевлаштування за кордоном.

Незважаючи на переваги міграції, існує низка загроз, що виникають внаслідок переміщень населення і потребують заходів мінімізації негативного впливу на економіку як приймаючої країни, так і країни-вибуття трудових мігрантів (табл. 3).

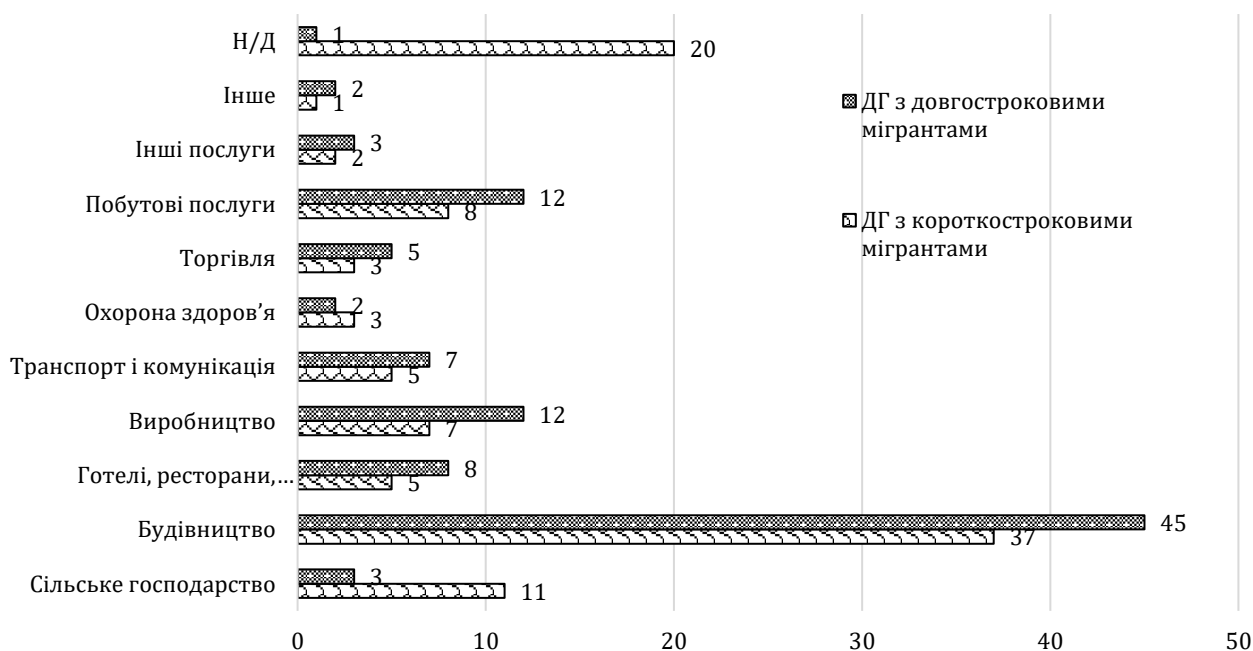
Таблиця 3. Негативні наслідки міжнародної економічно активного населення

Сфера відносин	Країна вибуття	Країна прибуття
Економічна	Погіршення якості робочої сили через відплив за кордон найбільш активної частки населення та її заміщення дискваліфікованими працівниками-іммігрантами; утрата професійних навичок персоналу при роботі не за фахом; виникнення дефіциту кваліфікованих кадрів в економіці країни	Зниження розмірів оплати праці в окремих секторах економіки через готовність іммігрантів одержувати нижчу заробітну плату, ніж резиденти; зростання безробіття серед резидентів; поширення неформальної зайнятості, експлуатація окремих категорій працівників
Освітньо-наукова	Втрати вкладень у інтелектуальний людський капітал, який використовується за межами країни	Втрати вкладень у інтелектуальний людський капітал у випадку рееміграції працівника
Соціально-демографічна	Соціально-психологічні наслідки для членів сімей мігрантів, загострення питання «старіння нації»	Посилення соціальної напруги, збільшення видатків на соціальний захист іммігрантів
Валютно-фінансова	Зменшення потенційної кількості валютно-фінансових операцій на території країни через їх здійснення мігрантами на території іншої країни	Втрати капіталу через грошові перекази мігрантів на батьківщину
Податкова	Можливість ухилення мігрантів від сплати податків	Можливість ухилення мігрантів від сплати податків
Інвестиційна	Звуження потенційних інвестиційних вкладень, які здійснюються мігрантами за кордоном	Підвищення інвестиційного ризику різної природи
Інноваційно-технологічна	Відтік ідей, технологій, розробок	Неспроможність реалізації окремих інноваційних розробок через невідповідність розвитку економіки країни запропонованій технології
Культурна	Зростання ризику втрати культурної ідентичності нації	Зростання ризику втрати культурної ідентичності нації, загроза міжнаціональних конфліктів

Джерело: складено автором за даними [15, с. 27; 16, с. 24; 17; 10, с. 108-109; 18, с. 6; 19, с. 17; 20, с. 85; 21, с. 55].

Відтік кваліфікованих кадрів не лише призводить до збитків від вкладень у людський капітал країни-донора, а й додає до зростання різниці в технологічному розвитку країн. Як правило менш розвинуті країни за відсутності власних купують технології та високотехнологічні товари у більш розвинених держав. При цьому продукція, виготовлена на основі придбаної технології, може бути конкурентоспроможною на національному ринку країни, що її придбала, і на ринках ще менш розвинених країн. Як правило за час, доки налагоджується виробництво за придбаною технологією, для країни-продавця відповідна продукція стає технологічно застарілою та неконкурентоспроможною, оскільки за цей час з'являються нові розробки. Відповідно до цього, науковці та висококваліфіковані фахівці мігрують до тих країн, де створюються та реалізуються нові технології, при цьому країни-донори залишаються у статусі споживачів продукції не маючи змоги наздогнати високорозвинені країни у рівні їх технологічного розвитку [23, с. 1].

Слід зазначити негативний вплив міграції на соціальне становище окремих категорій населення. Так, деякі мігранти залишаються серед найбільш уразливих категорій суспільства. Значний міграційний приріст може призвести до зростання безробіття серед громадян приймаючої країни, до загострення конфліктів на расовій, національній та релігійній основі. Через грошові перекази мігрантів відбувається відтік капіталу з країни. Працівники-мігранти також часто перебувають у гірших умовах, працюють за меншу зарплату, більш тривалий час, ніж працівники-резиденти, та часто першими втрачають роботу у разі економічного спаду. Для мігрантів існує вища небезпека порушень прав людини, зловживань та дискримінації. Мігранти, особливо жінки та діти, можуть стати жертвою торгівлі людьми та різноманітних форм експлуатації [18, с. 6]. У випадку роботи не за фахом кваліфікований персонал не реалізує власний потенціал в повному обсязі та може втратити кваліфікацію при роботі за кордоном.

Рис. 1. Сфери зайнятості українських трудових мігрантів за кордоном (%) [24]

Сфери зайнятості українських працівників за кордоном – це передусім будівництво (чоловіки) і праця в домашніх господарствах (жінки), а також сфера послуг та сільське господарство (рис. 1).

Під впливом воєнного конфлікту та глибокої економічної кризи еміграційні настрої населення зростають. Спробам вирішити життєві проблеми у спосіб працевлаштування за кордоном сприяє й набутий українцями досвід роботи за межами держави, потужні міграційні мережі, що сформувалися впродовж останніх десятиліть.

Оцінка за 2017 рік вказує на значне зростання трудової міграції в Україні — 7% (кількість трудових мігрантів, поділена на кількість населення працездатного віку). Тоді як, за оцінкою фахівців та останніми дослідженнями ЦЕС, середня кількість трудових мігрантів за 2017 рік сягнула 2,6 млн осіб. [25].

Отже, збільшення кризових явищ в Україні пояснює зменшення зайнятості населення. В нашій державі нині панує диспропорція у розвитку ринку праці, неповне використання робочої сили, стабільно високий рівень малопродуктивної неформальної зайнятості, невідповідність галузевої структури зайнятості потребам інноваційного розвитку економіки. Для цього необхідно впровадити відповідні заходи щодо міграційної політики держави, побороти корумпованість, сприяти створенню нових робочих місць, полегшити відкриття власної справи, доступ до фінансових ресурсів та інші.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Нині в Україні багато міграційних проблем, що останнім часом посилюються через економічну нестабільність та тривалий військовий конфлікт на сході країни. Це загрожує втратою людського капіталу та породжує сумніви щодо втілення інноваційної моделі розвитку. І хоча в 2015 році був прийнятий Закон України «Про зовнішню трудову міграцію», цього наразі замало. Основними орієнтирами для міграційної політики з вирішення питань трудових міграцій економічно активного населення, на нашу думку, повинні стати: Стимулювання повернення громадян до України. Забезпечення соціальної захищеності українців у країнах-реципієнтах. Заохочення громадян до інвестицій в економіку України грошей, зароблених за кордоном. Посилення уваги до легалізації працевлаштування за кордоном.

Крім цього, Україна повинна створити умови для покращення конкурентоспроможності національного ринку праці, аби в українців не зароджувалася думка про постійну роботу за кордоном, а отриманий там досвід громадяни застосовували в нашій країні для її зміцнення та процвітання.

Список літератури

1. Skupskiy R.M., Melnychuk L.S., Shcherbata M.Y. Methodological aspects of labor potential use and regional demographic problems. *Scientific bulletin of Polissia. Chernihiv: ChNUT*, 2017. № 1 (9). P. 103-109.
2. Ravenstein E. The Laws of Migration. *Journal of the Statistical Society*. 1885. № 46. P. 167–235.
3. Передрій О. С. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. Вид. 4-те., перероб. і доп. Київ: Знання, 2008. 263 с.
4. Курилич М. Трансформація та політизація міграційних процесів під впливом глобалізації. Київ: Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2010. Вип. 49. С. 364-380.
5. Бортник Н. П. Вплив глобалізації на формування міграційних потоків. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція, 2013. Т. 1. № 6-1. С. 142–144.
6. Міжнародна термінологія у сфері міграції: українсько-англійський тлумачний словник. Київ: БЛАНК-ПРЕС, 2015. 100 с.
7. European Convention on the Legal Status of Migrant Workers. Strasbourg: European Treaty Series, 1977. № 93. 12 p.
8. Населення України. Трудова еміграція в Україні / ред. рада: Е. М. Лібанова, О. В. Позняк, О. А. Малиновська. Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. 233 с.
9. Волоско Я. О. Міжнародна трудова міграція населення: причини виникнення та наслідки для економіки. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки, 2015. № 824. С. 21–26.
10. Міжнародна економіка : навч. посіб. / за ред. Г. Е. Гронтковської та ін. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 384 с.
11. Тимофеев А. Проблеми зовнішньої трудової міграції в Україні: сучасні тенденції. Синопис: текст, контекст, медіа, 2013. № 2. 9 с.
12. Бахчеванова Н. В. Міжнародна міграція робочої сили в умовах глобалізації. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики, 2011. Харків: Університет банківської справи. Том 2, № 11. 9 с.
13. Зовнішні трудові міграції населення України /за ред. Е. М. Лібанової, О. В. Позняка. РВПС України НАН України, 2002. 206 с.
14. Король Г. М. Проблеми сучасної міграційної політики в Україні. Вчені записки. Київ, 2005. Вип. 12. С. 89–94.

-
15. Бербенець О. В. Основні тенденції та наслідки міжнародної трудової міграції. *Агросвіт*, 2015. № 15. С. 26–29.
  16. Дмитрук Б. П., Светлова Н. М. Світові міграційні процеси: мотивація, види й наслідки для країн виїзду та приймаючих країн. *Вісник східноєвропейського університету економіки і менеджменту*, 2016. № 1. С. 18–27.
  17. Малиновська О. А. Наслідки міжнародної міграції населення України та політико-управлінські дії щодо їх врегулювання. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень, 2011. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/562/>
  18. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. *International Migration Report: Highlights*. New York, 2017. 38 p.
  19. Лагодієнко В.В., Довгаль О.В. Чинники економічного зростання регіонів в умовах диспропорційності. «Актуальні проблеми інноваційної економіки» науковий журнал. № 3. 2018. С. 15-21.
  20. Лагодієнко В.В., Андрусів У.Я. Регіональна економічна політика в умовах диспропорційності: шляхи мінімізації. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Том 3. № 2. С. 81-89.
  21. Лагодієнко В.В., Довгаль О. В. Теоретико-методологічні підходи дослідження сільських територій. *Економіка і фінанси*. № 13. 2018. С. 50-61.
  22. Kolesnikova J., Camille R., Kamasheva A., Yue Z. Current trends of realization of the intellectual capital and problems of intellectual migration. *Procedia Economics and Finance*, 2014. Vol. 14. P. 326–332.
  23. Hernandez J. L. The migration of qualified workers as an obstacle to development. *Problemas del desarrollo*. Mexico: National Autonomous University of Mexico, 2013. Vol. 44, № 172. 11 p.
  24. Міграція в Україні: факти і цифри. / За ред. О. Малиновської. Національний інститут стратегічних досліджень. Міжнародна організація з міграції (МОМ) представництво в Україні. 2016. 32 с.
  25. Заха Д., Люкке М. «Останній вимкне світло»: Якими є реальні масштаби трудової міграції з України до ЄС. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/02/11/656895/>

References

1. Skupskiy, R.M., Melnychuk, L.S., Shcherbata, M.Y. (2017). Methodological aspects of labor potential use and regional demographic problems. *Scientific bulletin of Polissia. Chernihiv: ChNUT*. № 1 (9). P. 103-109.
2. Ravenstein, E. The Laws of Migration. *Journal of the Statistical Society*, 1885. № 46. P. 167–235.
3. Peredrij, O. S. (2008). *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny*. [International economic relations]. 4th ed. Znannia. Kyiv. Ukraine.
4. Kurylych, M. (2010). «Transformation and politicization of migration processes under the influence of globalization». *Kyiv: Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzhen' im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy*, Issue 49, pp. 364-380.
5. Bortnyk, N. P. (2013). «The impact of globalization on the formation of migration flows». *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiia*. Vol. 1. № 6-1, pp. 142–144.
6. *Mizhnarodna terminolohiia u sferi mihratsii: ukrains'ko-anhlijs'kyj tlumachnyj slovnyk*. [International terminology in the field of migration: Ukrainian-English explanatory dictionary]. (2015). BLANK-PRES. Kyiv. Ukraine.
7. European Convention on the Legal Status of Migrant Workers. Strasbourg: *European Treaty Series*, (1977). № 93. 12 p.

8. *Naselelnia Ukrainy. Trudova emihratsiia v Ukraini*. [The population of Ukraine. Labor emigration in Ukraine]. (2010). In Libanova, E. M., Pozniak, O. V., Malynovs'ka, O. A.: In-t demohrafii ta sotsial'nykh doslidzhen' im. M. V. Ptukhy NAN Ukrainy. Kyiv. Ukraine.
9. Volosko, Ya. O. (2015). «International labor migration: causes and consequences for the economy». *Visnyk Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnika»*. *Yurydychni nauky*. № 824, pp. 21–26.
10. *Mizhnarodna ekonomika*. [International economics]. (2014). In Hrontkovs'koi, H. E. and other. «Tsentr uchbovoi literatury». Kyiv. Ukraine.
11. Timofeiev, A. (2013). «Problems of external labor migration in Ukraine: current trends». *Synopsys: tekst, kontekst, media*. № 2. 9 p.
12. Bakhchevanova, N. V. (2011). «International labor migration in the context of globalization». *Finansovo-kredytna diial'nist': problemy teorii ta praktyky, Kharkiv: Universytet bankivs'koi spravy*. Vol. 2, № 11. 9 s.
13. *Zovnishni trudovi mihratsii naselelnia Ukrainy*. [External labor migration of the population of Ukraine]. (2002). In Libanovoi, E. M., Pozniaka, O. V. (ed.). RVPS Ukrainy NAN Ukrainy.
14. Korol', H. M. (2005). «Problems of modern migration policy in Ukraine». *Vcheni zapysky*. Kyiv, Issue 12, pp. 89–94.
15. Berbenets', O. V. (2015). «The main trends and consequences of international labor migration». *Ahrosvit*. № 15, pp. 26–29.
16. Dmytruk, B. P., Svetlova, N. M. (2016). «World migration processes: motivation, types and consequences for countries of departure and host countries». *Visnyk shhidnoievropejs'koho universytetu ekonomiky i menezhmentu*, № 1. pp. 18–27.
17. Malynovs'ka, O. A. (2011). *Naslidky mizhnarodnoi mihratsii naselelnia Ukrainy ta polityko-upravlins'ki dii schodo ikh vrehuliuvannia*. [Consequences of international migration of the population of Ukraine and political and managerial actions for their settlement]. Analytical note. National Institute for Strategic Studies. Available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/562/>
18. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. *International Migration Report: Highlights*. (2017). New York.
19. Lahodiienko, V.V., Dovhal', O.V. (2018). «Factors of economic growth of regions in the conditions of disproportion». *Actual problems of innovative economy*. № 3, pp. 15-21.
20. Lahodiienko, V.V., Andrusiv, U.Ya. (2018). «Regional economic policy in the conditions of disproportion: ways of minimization». *Ukrainian Journal of Applied Economics*. Vol. 3. № 2, pp. 81-89.
21. Lahodiienko, V.V., Dovhal', O. V. (2018). «Theoretical and methodological approaches to the study of rural areas». *Ekonomika i finansy*. № 13, pp. 50-61.
22. Kolesnikova, J., Camille, R., Kamasheva, A., Yue, Z. (2014). Current trends of realization of the intellectual capital and problems of intellectual migration. *Procedia Economics and Finance*. Vol. 14, pp. 326–332.
23. Hernandez, J. L. (2013). The migration of qualified workers as an obstacle to development. *Problemas del desarrollo*. Mexico: *National Autonomous University of Mexico*. Vol. 44, № 172. 11 p.
24. *Mihratsiia v Ukraini: fakty i tsyfry*. [Migration in Ukraine: facts and figures]. (2016). In Malynovs'koi, O. (ed.). Natsional'nyj instytut stratehichnykh doslidzhen'. Mizhnarodna orhanizatsiia z mihratsii (MOM) predstavnytstvo v Ukraini. Kyiv. Ukraine.
25. Zakh, D., Liukke, M. (2020). «Ostannij vymkne svitlo»: *Yakymy ie real'ni masshtaby trudovoi mihratsii z Ukrainy do YeS*. [“The latter will turn off the light”: What is the real scale of labor migration from Ukraine to the EU]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/02/11/656895/>

Стаття надійшла до редакції 01.10.2020 р.